

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

**ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΞΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ**

**ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ**

**ΕΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ
1930**

ΤΕΥΧΟΣ Α΄ ΚΑΙ Β΄.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΕΚΘΕΣΙΣ
ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ ΤΟΥ ΤΡΑΝΤΕΙΟΥ
ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ¹

Ὁ διαπρεπὴς ὀφθαλμολόγος κ. Α. Τράντας ἐπιθυμῶν νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ἐπιστημονικὴν μελέτην τῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων, τῆς πλουσίας λαογραφίας καὶ τῆς ἱστορίας ἐν γένει τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του, ἱδρυσε γλωσσικὸν καὶ λαογραφικὸν διαγώνισμα, ἀποσκοποῦν εἰς τὴν συλλογὴν καὶ περισώσιν τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ θησαυροῦ τῆς. Εἰς τὸν πρὸ διετίας προκηρυχθέντα Α^{ον} διαγωνισμὸν ἀτυχῶς εἰς μόνος ἔλαβε μέρος. Ἄλλ' ὥς νὰ ἤθελεν οὗτος νὰ ἀναπληρώσῃ τρῶπον τινὰ τὴν ἔλλειψιν ἀνταγωνιστῶν, ἐφιλοτιμήθη νὰ ἀποστείλῃ ὀγκώδη ἀληθῶς συλλογὴν «Γλωσσολογικὰ σύμμεικτα τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τῆς Ἠπείρου», ἀποτελουμένην ἐκ τριῶν μεγάλων τετραδίων ἐκ σελίδων τετρακοσίων περίπου σχήματος 4^{ον} καὶ φέρουσαν ὡς ἐπικεφαλίδα τὸ γνωστὸν χωρίον τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφῶντος «τῶν γὰρ δυντῶν ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας οἱ θεοὶ διδῶσιν ἀνθρώποις».

Τῆς πλουσίας ταύτης συλλογῆς προτιάσσεται εἰσαγωγή (σελ. 2—11), ἀκολουθοῦν δὲ λεξιλόγιον ἐκ 1245 λέξεων (σελ. 11—81 καὶ 361—369), τετρακόσiai περίπου παροιμίαι (σελ. 81—116 καὶ 381—382), ποικίλα δημῶδη ἕσματα (γαμήλια, μοιρολόγια, τῆς ξενιτειᾶς, νανουρίσματα, ἐορταστικά, ἐρωτικά δίστιχα κ.λ. σελ. 116—220), αἰνίγματα (σελ. 220—225), εὐχαὶ καὶ κατάραι (σελ. 225—233), ἐπῳδαὶ καὶ γλωσσοδέται (σελ. 234—237), ἰδιωματικαὶ φράσεις (σελ. 238—249), τοπωνυμίαι (σελ. 249—275), εὐτράπελοι διηγήσεις (275—289), παραδόσεις (σελ. 289—303), παραμύθια (σελ. 303—337), σύντομος περιγραφικὴ Γραμματικὴ τοῦ ἰδιώματος Βουρμπιάνης καὶ περιχώρων (337—361), γλωσσάριον τοῦ συνθηματικοῦ ἰδιώματος τῶν κτιστῶν τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κουδαρίτικα» (σελ. 373—381) κ.λ.

Μία τῶν κυριωτέρων ἀρετῶν τῆς συλλογῆς εἶναι ἡ μετὰ τῆς δυνατῆς φωνητικῆς ἀκριβείας ἀπόδοσις τῆς λαϊκῆς προφορᾶς. Ἡ πρὸς τοῦτο

¹) Ἀποτελουμένης ἐκ τῶν κ. κ. Γ. Ἀναγνωστοπούλου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Β. Δημαράτου δ. φ. Καθηγητοῦ καὶ Β. Λύτου.

προσπάθεια τοῦ συγγραφέως εἶναι καταφανῆς καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν καὶ πολλάκις περιττὴν δήλωσιν τῆς δημώδους προφορᾶς, καὶ δὴ εἰς λέξεις καὶ τύπους, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ἦρκει ἡ κοινὴ καὶ συνήθης γραφή. Οὕτω λ. χ. γράφει: τὸ χέρ', τὸ γιαῖμα, ἡ ἀλαταργιά, χτυπιχοῦμαι, ἀμανέτσια, πιάνω, μιτάργια, ἀνδί—ἀνδιά (τά), τὸ κοντάρι, τὸ ὀμβροστάρι, τὰ βόιδγια, κόσμος, ἀνασσαζμός, λυκόπιαζμα, ἀγερικὸ κ.λ. κ.λ. ἀντὶ τῶν χέρ', γαῖμα, ἀλαταργιά, χτυπιχοῦμαι, ἀμανέτσια, πιάνω, μιτάργια, βόιδγια, χωριά, ἀγερικὸ, τὸ ἀντί—τὰ ἀντιά, κοντάρι, ὀμβροστάρι, κόσμος, ἀνασσαζμός, λυκόπιασμα κ.λ.

* Ἄλλη ἀξιόλογος ἀρετὴ τῆς συλλογῆς εἶναι ἡ σαφεστέρα κατὰ τὸ δυνατόν ἐρμηνεία τῶν παρατιθεμένων λέξεων διὰ ποικίλων παραδειγματικῶν φράσεων (οὐχὶ σπανίως καὶ διὰ καταλλήλων παροιμιῶν καὶ παροιμιωδῶν φράσεων, στίχων ἐκ δημοδῶν ᾄσμάτων κλ.). Ὀλίγας παρατηρήσεις θὰ εἶχομεν νὰ κάμωμεν εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο. Οὕτω λ. χ. ἡ λέξις ἀδούρητος λέγεται καὶ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀνηπρόκοπος, ὡς καὶ τὸ ἐξ οὗ παράγεται ῥῆμα «δὲ δούρησε»=δὲν ἐπρόκοψε. Εἰς τὴν λέξιν ἀχαμνὰ πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἡ φράσις «μοῦ ῥθ' ἀχαμνὰ»=μὲ πῆρε τὸ παράπονο. Τὸ γουρτζιάζω λέγεται καὶ γουρτζιοῦμαι. Εἰς τὴν λέξιν καματερῆ (ἡμέρα) ἀνάγκη νὰ προστεθῇ ὅτι ἡ συνηθέστερα μορφή τῆς λέξεως εἶναι καμωτερῆ. Οὕτω καὶ τὸ παθνὶ συνηθέστερον ἀπαντιᾶ ὑπὸ τὸν τύπον παχνί (καὶ ὁ. παχνίζω). Τὸ πιγκώνω σημ. κυρίως: τρώγω ὑπερβολικὰ, κατὰ κόρον. Τὸ ῥαδίζω συνηθέστ. λέγεται ἀραδίζω. Εἰς τὸ ὁ. χουγιάζω πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἡ σημ. τοῦ ἐπιπλήττειν «θὰ μὲ χουγιάξῃ ὁ πατέρας μου». Εἰς τὰς παροιμίας παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ὑπ' ἀριθ. 54 λέγεται ἐπὶ τῶν ἀξιούντων παρ' ἀξίαν νὰ διευθύνουν τὰ κοινά, ἡ ὑπ' ἀριθ. 57 ἐπὶ τῶν μέχρι φορτικότητος καὶ ἐπανειλημμένως ἀπαιτούντων τι, ἡ ὑπ' ἀριθ. 63 ἐπὶ τοῦ ἀδιεξόδου, εἰς ὃ περιέρχονται πολλάκις οἱ ἀπερίσκεπτοι.

Σπουδαῖαι ἐλλείψεις τῆς συλλογῆς εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) ἡ παράλειψις τῆς δηλώσεως τοῦ χωρίου, ἐξ οὗ προέρχεται ἕκαστον δημοτικὸν ᾄσμα, παραμῦθι, εὐτράπελος διήγησις κ.λ., ὡς καὶ τοῦ προσώπου (ὀνόματος, ἡλικίας, ἐπαγγέλματος κ.λ. κ.λ.), τὸ ὁποῖον ὑπηγόρευσε καὶ διηγήθη ἕκαστον ἐκ τῶν καταγραφέντων λαογραφικῶν κειμένων. Πόσον ζημιώνει τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῶν τοπικῶν ιδιωμάτων καὶ τῆς λαογραφίας τῆς ἐξεταζομένης περιφερείας ἡ παράλειψις αὕτη, εἶναι περιττὸν νὰ τονισθῇ. 2) ἡ παράλειψις τῆς ἀναγραφῆς τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν, τὰ ὁποῖα διακρίνουν ἀπ' ἀλλήλων τὰ διάφορα τοπικὰ ιδιώματα τῆς περιφερείας Κονίτισης. Μόνον διὰ τῆς ἐξακριβώσεως τούτων θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ γλωσσογεωγραφικὴ καὶ διαλεκτολογικὴ ἔρευνα τῆς ῥηθείσης περιφερείας καὶ ἐν γένει τῆς Ἡπείρου· καὶ 3) αἱ ἀτυχεῖς ἐτυμολογίαι, τὰς ὁποίας προσθέσει

εἰς διαφόρους λέξεις (γιαθραντιῶ ἐκ τοῦ ταῦρος, πανταχοῦσα ἐκ τοῦ πανταχοῦ ἠχοῦσα, μπριστριῶ=σπήλαιον ἐκ τοῦ ὀπή στερεῶ κ. λ. κ. λ.) καὶ αἱ ὁποῖαι θὰ ἠδύναντο ὅλοι ἀνεξαιρέτως νὰ λείψουν ἄνευ οὐδεμιᾶς ζημίας τῆς ἐργασίας.

Ἄλλ' αἱ ἔλλειψεις αὗται, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὁ φιλότιμος καὶ φιλόπρονος συλλογεὺς θὰ φροντίσῃ—εἴμεθα βέθαιοι—ν' ἀπαλλάξῃ τὴν ἐργασίαν του, ὥστε νὰ δημοσιευθῇ αὕτη, (ὅπως τὸ εὐχόμεθα ἐνθέρμως) κατὰ τὸ δυνατόν ἀριστετέρα, εἶναι μικρὰ παραβαλλόμενα πρὸς τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἀρετὰς αὐτῆς, καὶ ἰδίως τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ συλλεγέντος γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου καὶ τὴν—κατὰ τὸ πλεῖστον—ἀκριβῆ καταγραφὴν καὶ ἐρμηνείαν του. Διὰ τοῦτο ἐπαινοῦντες καὶ συγχαίροντες τὸν συγγραφέα τῆς καλῆς συλλογῆς διὰ τὴν ἀξίειπαινον φιλοπονίαν καὶ εὐσυνειδησίαν του καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ καὶ στοργὴν πρὸς τὰ πολύτιμα πνευματικὰ προϊόντα τοῦ λαοῦ μας καὶ ἐκφράζοντες τὴν ἐλπίδα ὅτι θέλει προσφέρει καὶ ἄλλας ἐν τῷ μέλλοντι λεξικογραφικὰς καὶ λαογραφικὰς ἐργασίας, κρίνομεν τὴν ἐργασίαν του ἀξίαν ὀλοκλήρου τοῦ βραβείου, τοῦ ὀρισθέντος ὑπὸ τοῦ φιλοπάτριδος ἀθλοθέτου.

Ἡ ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ

Σημ. Ἀποσφραγισθέντος τοῦ φακέλλου εὐρέθη ὅτι συγγραφεὺς τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐργασίας εἶναι ὁ κ. Χαράλαμπος Ν. Ρεμπέλης, Διευθυντῆς τῆς Δημοτικῆς Σχολῆς Βουρπιάννης.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ

Χορηγοῦντος τοῦ κ. Ἀ. Τράντα προκηρύσσονται δύο γλωσσικὰ καὶ λαογραφικὰ συγχρόνως διαγωνίσματα ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὄρους :

1) Σκοπὸς τοῦ ἑνὸς μὲν τούτων εἶναι ἡ μελέτη τῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων καὶ τῆς λαογραφίας ὀλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης (καὶ τῆς πόλεως ταύτης συμπεριλαμβανομένης), τοῦ δὲ ἑτέρου ἡ γλωσσικὴ καὶ λαογραφικὴ μελέτη τῆς ἐπαρχίας Πωγωνιανῆς.

2) Αἱ γλωσσικαὶ συλλογαί, αἱ ὁποῖαι θὰ ὑποβληθοῦν εἰς τὸν διαγωνισμόν πρέπει νὰ εἶναι ποικίλου γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ περιεχομένου (συλλογαὶ λέξεων καὶ φράσεων, περὶ ὧν ἰδ. μετὰ προσοχῆς ὄσα ἀναγράφονται εἰς τὴν προκήρυξιν τοῦ γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν» εἰς τὸν Α' τόμ. τευχ. 2^{ον} σελ. 103—συλλογαὶ λαϊκῶν παροιμιῶν καὶ αἰνιγμάτων, εὐχῶν καὶ καταρῶν—λαϊκῶν παραδόσεων καὶ εὐτραπέλων διηγήσεων (μεσελέδων), παραμυθιῶν κ. λ.).

3) Αἱ συλλογαὶ πρέπει νὰ ἀποδίδουν ὅσον τὸ δυνατόν πιστότερον καὶ

ἀκριβέστερον τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, χωρὶς καμμίαν ἀπολύτως μεταβολὴν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς γλώσσης τοῦ βιβλίου καὶ τῶν λογίων ἢ τῆς Νεοελληνικῆς Κοινῆς. Πᾶσα τοιαύτη μεταβολὴ—εἴτε ἐν συνειδήσει εἴτε ἀσυναισθήτως γινομένη—δημιώνει τὰ μέγιστα τὴν γλωσσικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀξίαν τῆς συλλογῆς καὶ ἀποτελεῖ μέγιστον μειονέκτημα αὐτῆς, μέλλον νὰ βαρύνῃ σπουδαίως καὶ εἰς τὴν κρίσιν τῆς συσταθησομένης κριτικῆς Ἐπιτροπείας (ιδ. περὶ τούτων τὰς ὁδηγίας τὰς δημοσιευθείσας ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ἀναγνωστοπούλου εἰς Τόμ. Α'ον, τευχ. 1^{ον} σ. 103 κέξ. καὶ τευχ. 2^{ον} σελ. 129 κέξ. τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν»).

4) Ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν τέλει ἐκάστης συλλογῆς πρέπει νὰ προστίθεται σύντομος Γραμματικὴ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τοῦ χωρίου ἢ τῆς περιφερείας, ἐξ ἧν προέρχεται ἡ συλλογὴ. Εἰς τὴν Γραμματικὴν ταύτην πρέπει νὰ περιγράφονται τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς γλώσσης τοῦ τόπου καὶ τὰ ἰδιορρυθμα γνωρίσματα, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνεται αὕτη ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν ἢ τῆς Νεοελληνικῆς Κοινῆς. Οὕτω θὰ σημειώνεται, ἂν τὰ λ, ν, σ, προφέρονται κατὰ τὴν κοινὴν προφορὰν ἢ ἂν προφέρονται ὡς λ_ι ν_ι (γαλλ. gn), σ' (γαλλ. ch) καὶ πότε προφέρονται οὕτω. Θὰ δηλώνεται ἂν τὰ ἄτονα φωνήεντα ἢ δίφθογγοι : ε, αι—ο, ω τρέπονται εἰς ι—ου (ἔρχιαι, ἀνθρουπους ἀντὶ ἔρχεται, ἀνθρωπος) καὶ ἂν τὰ ὠσαύτως ἄτονα ι, η, ει, οι, η, υι, ου, ἀποβάλλονται (κουτὶ—κτί, χτυπῶ—χ'πῶ ἢ χπῶ κ.λ. κ.λ.) κ.λ. Θὰ σημειώνεται κάθε ἰδιορρυθμία εἰς τὴν κλίσιν τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἥτοι θὰ δηλώνεται, ἂν κλίνεται λ. χ. ὁ ἀντρας—τοῦ ἀντροῦς ἢ τοῦ ἀντρα ἢ τ' ἀντροῦς κ. λ. οἱ μάννες ἢ οἱ μαννᾶδες, ἢ κωπέλλα—τῆς κωπελλῶς (κατὰ τό : θυγατρῶς) ἢ τῆς κώπέλλας κ.λ. κ.λ.

5) Αἱ συλλογαὶ εὐαναγνώστως γεγραμμέναι ὑποβάλλονται μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1931 εἰς τὸν κ. Α. Τράντιαν (Ἀθήναι, ὁδὸς 3ης Σεπτεμβρίου 47), φέρουν δὲ ἀναγεγραμμένον ἐντὸς φακέλου ἐσφραγισμένου τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως μετὰ γνωμικοῦ τινος, ὅπερ ἐπιγράφεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου τῆς συλλογῆς.

6) Τριμελὴς ἐπιτροπεία, ὀριζομένη ὑπὸ τοῦ ἀθλοθέτου θὰ βραβεύσῃ ἀνὰ ἓν ἐκ τῶν υποβληθησομένων εἰς ἐκάτερον διαγωνισμὸν ἔργων, ἀπονέμουσα εἰς αὐτὰ 10.000 δραχ. Ἐὰν τυχὸν ἤθελον βραβευθῆν περισσότερα ἔργα, ἡ Ἐπιτροπεία δύναται νὰ διανείμῃ εἰς αὐτὰ τὰ βραβεῖα κατὰ τὴν κρίσιν τῆς.

7) Τὰ βραβευθησόμενα ἔργα θέλουν δημοσιευθῆν ἓν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει εἰς τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά».

8) Τὰ χειρόγραφα τῶν τε βραβευομένων καὶ μὴ ἔργων ἀποτελοῦν κτήμα τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν».

(Ἐκ τοῦ Γραφείου τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν»).